

המשמעות של הרכבת מרדכי על הסוס

במרכז העלילה של מגילת אסתר מתואר כיצד מרכיב המן את מרדכי על הסוס וקורא לפניו: "כִּכָּה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרָו" (ו', יא). האירוע הזה כלל אינו חיוני לעלילה המרכזית של המגילה, שהיא הצלת היהודים מגזרתו של המן, שהרי לאחר מעשה הסוס מרדכי חוזר אל שער המלך, והיהודים ניצלים מהגזרה רק בזכות בקשתה של אסתר המלכה (פרק ח'). מהי אפוא משמעותו של מעשה הסוס?

שלוש תשובות הוצעו לשאלה זו בשלושה מאמרים בספר **הדסה היא אסתר**¹:

- א. מ' סבתו² אומר שהאירוע בא להעמיד את המן במבחן: האם ייכנע למצוותו המשפילה של המלך. תוצאת המבחן היא שהמן נכנע והרכיב את מרדכי על הסוס, בניגוד למרדכי שלא נכנע למצוות המלך ולא השתחווה להמן. בכך הוכחה עליונותו הרוחנית של מרדכי על המן, ובזכותה ניצח.
- ב. הרב מ' ברויאר³ מסביר שבמגילה יש שני סיפורים מקבילים: סיפור המלחמה הלאומית שבין היהודים לשונאיהם, וסיפור המלחמה הפרטית שבין מרדכי להמן. בכל אחד מהסיפורים האלה יש הצלה (של היהודים או של מרדכי) ויש נקמה (בשונאים או בהמן). פרשת הסוס שייכת לסיפור המלחמה הפרטית שבין מרדכי להמן, והיא מבטאת את הנקמה בסיפור זה.
- ג. ד' הנשקה⁴ טוען כי המטרה העיקרית של המגילה היא לתאר באירוניה ובלעג את מלכותו של אחשורוש, "מלכות השרירות והקפריזה". סיפור הסוס בא להמחיש את הפכפכותו של אחשורוש: הוא משפיל את המן, שהיה השר המקורב אליו ביותר, לפני מרדכי, שלא קיים את מצוותו.

1. הדסה היא אסתר - ספר זיכרון להדסה אסתר (דסי) רבינוביץ ז"ל, קובץ מאמרים על מגילת אסתר, אלון שבות תשנ"ז.
2. מ' סבתו, 'משגי' לגויים - ויאבדם', הדסה היא אסתר, עמ' 195-203 (= עלון שבות 81, תשמ"א, עמ' 21-32).
3. מ' ברויאר, 'ייחודו של נס פורים', הדסה היא אסתר, עמ' 55-71 (= פרקי מועדות, ירושלים תשמ"ו, עמ' 600-617).
4. ד' הנשקה, 'מגילת אסתר - תחפושת ספרותית', הדסה היא אסתר, עמ' 93-106 (= מגדים כג, תשנ"ה, עמ' 57-70).

כאמור, ההנחה שעומדת ביסודה של השאלה היא שלפרשת הסוס לא הייתה שום משמעות מעשית בהצלת היהודים. אבל לעניות דעתי יש מקום לבדוק מחדש את ההנחה הזאת.

כידוע, הגזרה שגזר המן והמורה לשונאי היהודים להשמיד אותם ב"ג באדר, לא בוטלה מעולם, "כי כתב אֶשֶׁר נִכְתָּב בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ... אֵין לְהַשִּׁיב" (אסתר ח', ח). אסתר יכלה רק לגזור גזרה חדשה, המתירה ליהודים לעמוד על נפשם ב"ג באדר. במצב זה, היה צפוי שב"ג באדר תהיה מלחמה בין היהודים לשונאים: השונאים ינסו להרוג את היהודים, כמו שמתירה להם האיגרת ששלח המן, והיהודים ינסו להגן על עצמם, כמו שמתירה להם האיגרת ששלחה אסתר. אבל לפי מה שידוע לנו, היהודים ברוב מקומות מושבותיהם היו במיעוט לעומת שונאיהם. לכן כלל לא ברור היה שבמלחמה הזאת, שעתידה הייתה להתרחש ב"ג באדר, ינצחו היהודים. סביר מאוד שברוב המקומות, אם לא בכלם, ינצחו השונאים, עקב היתרון המספרי שלהם. איך בכל זאת הצליחו היהודים לנצח? התשובה לכך כתובה במגילה:

וְכָל שְׂרֵי הַמְּדִינֹת וְהָאֲחַשְׁדָּרְפָּנִים וְהַפְּחוֹת וְעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מִנְשָׂאִים אֶת הַיְהוּדִים
(אסתר ט', ג).

היהודים ניצחו בזכות שרי המלך שעזרו להם, ובוודאי גם סיפקו להם צבא ונשק.

אבל איך זה קרה? מה גרם לשרי המלך לעזור ליהודים? האם הם נעשו פתאום אוהבי היהודים? התשובה לשאלה הזו כתובה בהמשך:

...כִּי נָפַל פַּחַד מֶרְדֳּכָי עֲלֵיהֶם. כִּי גָדוֹל מֶרְדֳּכָי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוּ הוֹלָךְ בְּכָל הַמְּדִינֹת כִּי הָאִישׁ מֶרְדֳּכָי הוֹלָךְ וְגָדוֹל
(ט', ג-ד).

ובכן, שרי המלך עזרו ליהודים לנצח - בגלל הפחד ממרדכי והכבוד שרחשו לו. ומכאן שהייתה חשיבות מעשית רבה מאוד למה שחשבו שרי המלך על מרדכי.

עכשיו נחזור לאירוע של הרכבת מרדכי על הסוס. באירוע הזה רואים כל האנשים המקורבים למלך, כי מרדכי הוא האיש ש"המלך חָפֵץ בִּיקָרָו" (אסתר ו', יא). יותר מזה: מי שמכריז על כך הוא לא אחר מאשר המן, שכולם חייבים לכבדו ולהשתחוות לו "כִּי כֵן צִוָּה לּוֹ הַמֶּלֶךְ". האירוע הזה השאיר בוודאי רושם נפשי עז על כל שרי המלך, ולדעתי הוא הגורם העיקרי לתהליך המתואר לאחר מכן "כִּי גָדוֹל מֶרְדֳּכָי בְּבֵית הַמֶּלֶךְ" (אסתר ט', ד), שבזכותו הצליחו היהודים לנצח את אויביהם.⁵

5. אמנם מרדכי זכה למעמד גבוה בבית המלך גם בזכות אסתר, "כִּי הִגִּידָה אֶסְתֵּר מַה הוּא לָהּ" (אסתר ח', א), אך ייתכן, שאם מרדכי היה מגיע למעמד רק בזכות אסתר היו שרי המלך מתייחסים אליו בזלזול ורואים במינויו 'מינוי פוליטי'. לעומת זאת בזמן שהמן הרכיב את מרדכי על הסוס, לא ידע איש שיש קשר משפחתי בין מרדכי לאסתר, ולכן גרם להם האירוע הזה לכבד את מרדכי בזכות עצמו, כ"איש יהודי" ולא כקרוב משפחה של המלכה.